

Alena Plančárová: **Slovenskí umelci v českom prostredí. Kultúrna sféra ako špecifický priestor česko-slovenského jazykového kontaktu**

Školiteľský posudok magisterskej diplomovej práce

Diplomová práca Aleny Plančárovej svojou orientáciou a spracovaním témy prispieva k výskumu aktuálnych česko-slovenských jazykových vzťahov a vhodne zapadá do profilu pražskej slovakistiky. Autorka si vybrala originálnu a pritom súčasným kultúrno-spoločenským životom „dobre saturovanú“ problematiku („prílev slovenských hercov do Českej republiky“) – zameriava sa na jazykové a komunikačné otázky pôsobenia slovenských divadelníkov v českom prostredí a možnosti, podmienky, spôsoby uplatnenia slovenčiny na českej divadelnej scéne. Hoci názov sugeruje širší záber problematiky (v širšom spektre sa slovenčine a jej nositeľom v českom kultúrnom prostredí autorka venuje v úvodnej časti práce), sústredenie na divadelný priestor považujem za vhodné vymedzenie, ktoré vzhľadom na rozsah česko-slovenskej divadelníckej spolupráce ako aj trvalý (či trvalejší) život slovenských divadelníkov, hercov, spevákov, režisérov a i. v ČR ponúka veľa príležitostí na výskum rozličných stránok česko-slovenského jazykového kontaktu, od pôsobenia Slovákov ako „českých hercov“ používajúcich v divadelných predstaveniach češtinu po možnosti a okolnosti využitia ich slovenčiny pri inscenácii „celoslovenského“ alebo česko-slovenského textu. Do prvej sféry patria aj otázky zvládania, učenia sa češtiny a uvedomované problémy v tomto smere, otázka koexistencie češtiny ako pracovného nástroja (a prípadne aj jazyka bežnej komunikácie) so slovenčinou v jazykovom repertoári hercov, do druhej najmä otázky vzniku idey, naštudovania a jazykovej stránky realizácie dvojazyčných predstavení. Všetky tieto témy v diplomovej práci Alena Plančárová podrobne rozpracúva na báze troch prípadových štúdií.

Spracovanie problematiky predkladá autorka na 75 stranách v troch kapitolách s úvodom, záverom, súpisom použitej literatúry a prílohami.

V prvej kapitole, načrtávajúcej súčasnú situáciu česko-slovenských jazykových vzťahov v porovnaní s predchádzajúcim vývinom, podáva autorka vývinovú charakteristiku kontaktovej situácii vo sfére kultúry, v médiách, v literatúre, vo filme, v divadle a zameriava sa na otázku „jazykového vzd'aloovania“ v českom prostredí. V druhej kapitole venovanej česko-slovenským divadelným vzťahom venuje pozornosť divadelníckej spolupráci v období po rozdelení spoločného štátu, špecifikuje tematické okruhy dôležité pri skúmaní uplatnenia slovenských hercov v českom prostredí (špeciálne otázku cieleného zvládania češtiny) a poukazuje na javy, ktoré v tejto sfére protirečia rozšírenej predstave kultúrneho a jazykového

vzd'arovania – osobitné postavenie tu zaujímajú česko-slovenské divadelné predstavenia ako fenomén, ktorý výrazne vystupuje práve v posledných desaťročiach bez porovnateľnej paralely v predchádzajúcich obdobiach (rozdiel autorka zaujímavo dokladá citátom V. Budovičovej z r. 1985: „*naša kultúrna tradícia ani konvencia javiskovej reči nepripúšťa dvojjazyčné predstavenia*“). Práca prináša prehľad dvojjazyčných divadelných projektov posledného času v českom (čiastočne aj slovenskom) prostredí. Pokiaľ ide o slovenčinu na českej scéne, upozorňuje však aj na existenciu slovenských predstavení vznikajúcich v českom prostredí – projekty slovenského divadelného (pod)súboru v Divadle v Dlouhé či osobitý prípad naštudovania predstavenia v slovenčine českými hercami v Café Teatr (hra Oscara Wilda Lordi, slovenský režisér pôsobiaci v Prahe Serge Butko).

Tretia kapitola, v ktorej autorka podáva výsledky vlastného kvalitatívneho výskumu, sa opiera o rozhovory s tromi typovo diferencovanými reprezentantmi slovenských divadelníkov, pričom možno oceniť ako ich výber, tak prístup k získavaniu materiálu a jeho (paralelnému a navzájom porovnateľnému) spracovaniu. Daniela Bakerová predstavuje typ slovenskej herečky s českými školami, dlhodobo žijúcej a pôsobiacej v českom prostredí, ktorá hrá v prevažnej väčšine (až na česko-slovenské predstavenie Premiéra mládí) po česky. Tomáš Dianiška je síce podobný typ, nemožno však pri ňom zatiaľ hovoriť o „dlhodobosti“ pôsobenia – patrí k slovenským hercom, ktorí vysokoškolské štúdium na DAMU absolvovali už v období po rozdelení spoločného štátu. Z hľadiska sledovanej témy je osobitý okrem iného aj tým, že svoj prerod na „českého herca“ s dôrazom na cesty osvojenia češtiny sám spracoval v diplomovej práci, je súčasne aj autorom po česky písaných divadelných hier. Zuzana Kronerová dopĺňa trojicu respondentov ako reprezentantka slovenských hercov zo Slovenska, ktorí pôsobia v oboch jazykových a kultúrnych prostrediach, pričom v inscenáciách na českej divadelnej scéne hovorí aj po česky aj po slovensky. Pri každom z respondentov sa Alena Plančárová zamerala na dva rámcové okruhy – osobné zvládnutie a používanie češtiny a uplatňovanie slovenčiny v českom divadle, pričom na báze uskutočnených interview prináša pozorovania a poznatky prispievajúce k poznaniu koexistencie jazykov v sledovanom kultúrnom priestore. Z ich spektra by som chcela špeciálne vyzdvihnúť zachytenie okolností zrodu a prípravy dvojjazyčných predstavení, kde sa pri D. Bakerovej a Z. Kronerovej ukazujú viaceré zhodné a opakujúce sa skúsenosti – medzi nimi najmä rozhodnutie využiť slovenčinu v už po česky naštudovanom predstavení, teda zmeny koncepcie inscenácie diela v neskorom štádiu prípravy (a ich motiváciu) a výraznú účasť herečiek na príprave slovenskej textovej podoby hereckého partu (vlastný preklad).

Vo svojej diplomovej práci Alena Plančárová vhodne ukladá spracúvanú tému do širšej problematiky česko-slovenských jazykových kontaktov, nadväzuje na jej doterajšie spracovanie v lingvistickej literatúre, analyzuje vlastný výskumný materiál z interview a primerane ho dopĺňa z mediálnych vyjadrení ďalších slovenských hercov so skúsenosťou pôsobenia v českom prostredí. Výskum na báze interview aktívnych účastníkov „divadelnej komunikácie“ dopĺňajú v práci výsledky anketového prieskumu zameraného na získanie obrazu diváckej recepcie dvojjazyčného predstavenia.

Celkovo možno povedať, že vo svojej diplomovej práci Alena Plančárová preukázala orientáciu v relevantnej odbornej literatúre, schopnosť formulovať originálnu výskumnú tému, samostatne plodne pristúpiť k jej riešeniu a písomnému spracovaniu. Práca prináša mnohé nové poznatky, splňa cieľ, ktorý si autorka stanovila, aj požiadavky kladené na magisterskú prácu. Odporúčam ju na obhajobu a hodnotím známkou 1.

Praha 16. 9. 2011

doc. PhDr. Mira Nábělková, CSc.
školiteľka